

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

C a l e

i

Selskabet for Efterlægten

paa

dets Stiftelsesdag

den 4de Marts 1847

af

P. C. Lind,

Lic. theol. Præst.

Kjøbenhavn.

Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri

Naar De idag, højtærede Tilhørere! see mig fremstaae, for at føre Ordet paa den Fest, hvormed Selskabet for Efterlægten aarlig mindes sin Stiftelse, henviser jeg Dem til den Omstændighed, at jeg for ikke lang Tid siden var Lærer ved Selskabets Skole. Og i Sandhed! de Erindringer, jeg besidder fra de sidste Aar af denne Virksomhed, ere mig saa dyrebare, at intet Hensyn burde hindre mig i med Glæde at efterkomme den Opfordring, der henvendtes til mig. Jeg var bleven ansat til at læse med en Klasse, der havde Ord for at være Skolens bedste og næsten udelukkende bestod af Saadanne, som med et smukt og agtværdigt indbyrdes Samliv forbandt udmærket Flid og stor Tillid til deres Foresatte. Denne Bestjæftigelse blev mig ikke blot i sig selv en Nydelse, men førte mig ogsaa til Erkjendelse af, hvad der danner den virkelige gode og nyttige Lærer. Af at elske lærte jeg Forpligtelsen til at elske: Forpligtelsen til i hvert et Varn stadig at ihu-

komme Sjælen, der skal udvikles til at feire over Verden; Forpligtelsen til at ihukomme dette iærdelehed da, naar Anlag og Vaner ere af den Bestaaffenhed, at de ikke varsele om en glædelig Fremtid. Men sand Kundskab om en Pligt faaer let Indflydelse paa Handlingen, og derfor kan jeg see tilbage paa de sidste Aar af min Virksomhed her, uden at finde megen Aarsag til Misforstaaelse med den. Maatte hver en Lærer, der ikke paa en anden og mere umiddelbar Maade er kommen til at indsee, hvor meget det er fornødent, at han elsker sine Elever, være saa heldig som jeg.

Dog, det er ikke i en Forhandling af Lærere med Lærere, men af Skolen med Hjemmet, at jeg er indbudet til at føre Ordet: jeg beder Dem da om, høiærede Tilhørere! at skænke mig Deres velvillige Opmærksomhed ved den korte Behandling af et Emne, der vel kun er lidet stiftet for Udtalelsen af de Følelser, der ledsage en festlig Sammenkomst, men dog ligger saa nær og har saa vigtig et Indhold, at det ikke ganske tør forbigaaes i Rækken af de Betragtninger, som i Aarenes Løb anstilles paa dette Sted og ved denne Leilighed. Jeg vil tale om

de Fortrin, Skoleunderviisningen har for Privatunderviisning.

Hvor Underviisningen meddeles i større Omfang, kan den siges at tilstige Dplysning. Dplysning er Bestdelse

af rigtige Kundskaber og Begreber med Hensyn til alt, hvad der vedkommer et Menneske baade som aandigt og sandseeligt Væsen. Det erkjendes almindelig, at Underviisningen tidlig maa tage sin Begyndelse, og betydelige Anstrængelser gjøres i Ungdommen, hvor en Tilnærmelse til dette Maal overhovedet skal kunne ventes; men i Virkeligheden vil Ingen naae saavidt, uden den, der fra Underviisningsaaarene medbringer Lyst og Evne til stadig at stræbe fremad. Her viser sig et Fortrin ved Skoleunderviisningen for den private: Læreren kan ved denne bringe sine Elever ligesaa stor en Kundskabsmasse som ved hiin; men i Reglen ikke paa den samme og til Hensigten meest svarende Maade. Det er en Erfaring, som mange Lærere have udtalt, at Underviisningen fleer i det Hele taget med et ganske andet Liv i Skolen end i Hjemmet, og denne Forskjel fremstiller sig for os som en væsentlig og begrundet i Sagens Natur, naar vi betænke, at i Skolen befinder Læreren sig i en større Virkekreds, end hvor han kun skal undervise Een eller To; og at han der i hver Klasse og altsaa hver Time, han læser, har nogle Elever, der opmuntre ham ved Ærvillighed og gode Evner. Men skal Underviisningen føre til Dplysning, udfordres ikke blot, at den meddeles i betydeligere Omfang, men ogsaa at den fleer med Liv; thi derved kommer Klarhed og Rigdom i Meddelelsen, og det er ved disse Egenskaber, at Barnets Forstand skal udvikles, dets Følelse jættes i

Bevægelse, og dets Lyft til at lære vækkes og bestrykes. Læreren Forhold virker atter tilbage paa Barnet, og saavel dette, som andre Omstændigheder ere Aarsag i, at mange Børn, der vilde holde sig muntre i Skolen, fjede sig ved den private Underviisning. Saaledes finde vi med Hensyn til den tilsigtede Dplysning et Fortrin ved Skoleunderviisningen; og det er kun, hvor et udmærket begavet Barn idelig henriver Læreren og holder ham i Mande, at dette Fortrin vilde vise sig paa den modsatte Side. Men Skoleunderviisningen har flere.

Flid er een af de Egenskaber, som en fornuftig Opdragelse allermest søger at udvikle; den er Betingelsen for al Duellighed; den holder os fjern fra mange Fristelser; dens sikke og store Løn er Sindets No. Maa ogsaa den Slittige sige: „jeg var en unyttig Tjener“, er det dog til Gud, han siger disse Ord, saa at Fliden leder til Ven, og Bønnen virker Haab og Trøst. Læreren staaer Forældrene bi i Opdragelsen og opmuntret til Flid, ikke blot fordi den er et Middel til Erhvervelsen af Dplysning, men ogsaa for Flidens Skyld i Almindelighed, for at Barnet skal vænne sig til god og gavnlig Virksomhed og høste dens Frugt. Men Skolen besidder flere Midler end den private Underviisning til at vække og anspore Fliden. Vi bemærke først, at Eleven i Skolen har flere Lærere, end den, der undervises hjemme. Dette kunde allerede være anført under det Foregaaende og benyttet til den

Erindring, at det er vanskeligt at erholde Lærere, der undervise godt i mange eller endog i alle Fag, men finder ogsaa en passende Plads her. Det er nemlig bekjendt, for Mange iblandt os maaskee af egen Erfaring, hvilken overordentlig Indflydelse en enkelt Lærers Personlighed kan øve paa Eleven. Denne syntes i lang Tid uoplagt til at lære: da kom han ved Underviisningen i Forbindelse med en Mand, der vandt hans Agtelse og Kjærlighed, hvem han besluttede at ligne, hvis Venstreb han vilde vinde, og pludselig syntes han som forandret. Men der ved, at Skolen tilfører Eleven et større Antal af Lærere, bliver den Skolebesejgende lettere Gjenstand for en saadan Paavirkning end den, der undervises hjemme; og Omvendelser fra Dovenstreb til Flid ere derfor hyppigere ved Skoleunderviisningen end ved den private. Hertil kommer, at Skolen frembyder langt flere Exempler jaavel paa Flid som paa Dovenstreb end Hjemmet: fatter den Dovenstreb for een af de Flittige, vil dette ofte medføre en Tilskyndelse til Flid for ham selv; og den Maade, hvorpaa Dovenstreb behandles i Skolen, kan ikke andet end bestærke Fliden hos de Flittige. Endelig maae Charakterer og Omfjætning i denne Henseende nævnes som Midler, der ofte ikke anvendes eller ikke kunne anvendes ved den private Underviisning. Om Virksomheden af dem kan der ikke være Tvivl: den Nøiagtighed, hvormed saa mange Børn lære deres Lectier i Skolen, og den overfladiske

Maade, hvorpaa de samme Lectier ofte behandles ved den private Underviisning, uledes i mange Tilfælde rettest af hine Midlers Brug eller Iffebrug. Og i sig selv ere de ikke uværdige eller forkastelige: det er rigtigt, at Barnet erfarer sine Foresattes saa bestemt som muligt udtrykte Dom over hvad det har udrettet; og der gives intet sædeligt Hensyn, der forbyder at betegne Forskjel i Flid og Dygtighed ved en høiere og lavere Plads. Kun maa det bemærkes, at hvis Nogen giver særdeles eller udelukkende Agt paa Barnets Nummer og ikke opmuntrer det til at faae gode Charakterer, men til at stræbe efter en høiere Plads, ja vel endog til at rykke op over denne eller hiin bestemte Medelelv, da er denne Fremfærd et Misbrug af Skolens Forordning, der ikke tjener til Andet, end til at nære onde Lidenstaber i Barnets Sjæl.

Der er ogsaa en anden og vigtigere Henseende, hvor Læreren staaer Opdrageren hi. Frihed, det vil sige indvortes Frihed, Mandens Herredømme over Sandfeligheden i fornuftig Selvbestemmelse og Selvbeherstelse, er Opdragelsens Hovedmaal. Thi saasom Barnet, naar det kommer til en moden Alder, vil erholde en hellig og nødvendig Ret til at raade sig selv, hvad han da være saa fornødent, som at deældre, der nu ere dets Herrer, ove deres Magt paa en saadan Maade, at det med Ret til at raade sig selv ogsaa har erholdt Forstand paa at bruge den rigtig! Vel er det isærdeleshed Hjennumet, der skal føre

Barnet til dette Maal; men Opnaaelsen af det er faa vigtig og derhos faa vanskelig, at Forældrene med Glæde maae gribe hver en Hjælp, som Andre byde dem. Ogfaa her viser sig et Fortrin ved Skoleunderviisningen for den private. Frihed læres nemlig kun ved at lyde en Høiere, der befaler med Forstand; og bliver der Spørgsmaal om, hvorvidt en Elev føres saaledes af sin Lærer, fordre vi, dersom Svaret skal være bekræftende, at finde Stilhed i Underviisningstimen, Orden i den Gjerning, der paaligger Eleven med Hensyn til denne, Tugt og Arbejdighed i hans Forhold. Men denne Stilhed og Orden, Tugt og Arbejdighed, som Skolen med ringe Vanskelighed kan bewirke, opnaaer den private Lærer sjelden. Snart læses der i een Stue, snart i en anden; Besøg af en Fremmed eller en Uvedkommendes Nærvarelse afbryder eller forstyrrer Underviisningen; en huuslig Fest eller en Familieforlystelse udsætter Timen; og har Barnet een eller anden fremtrædende Feil, er han doven eller uopmærksom, da værner Læreren sig meget let til at see igjennem Fingre med hvad der ikke burde taales, fordi han nemlig veed, hvor ubehageligt det vilde være Forældrene daglig at have et skjændende og misfornøiet Menneske i deres Huus. Alt Saa-dant undgaaes ganske eller for en stor Deel i Skolen. Der er ingen Afbrudelse eller Foranderlighed; der er ingen utidig Gstergivenhed, ingen Frygt for at saare Forældrenes Tølelse ved gjentagne Mishagshyttringer. Skolen befaler,

uden at bruge mange Ord; kræver Lydighed, uden at bede; og vil Noget ikke følge med det Gode, bliver han tvungen dertil ved Strænghed og Straf.

Endelig maa det nævnes som et Fortrin, at Skolelivet tilfører Barnet Erfaring. Det er imidlertid netop med Hensyn hertil, at Forældres Tanker ofte med Frygt ledsage Sønnen, der gaaer til Skole, saa at de gjerne vilde lade ham ombytte Skoleundervisning med Privatundervisning, hvis ikke Forskjellen i Bekostningen var saa stor. Lader os da see, hvorledes det forholder sig med denne Erfaring. Drengen, der søger Skole, maa daglig staae op ved en vis Tid og anvende nogle Timer hjemme paa foreskrevet Arbejde; han maa gaae ud ved et fastsat Klokketid og hverken slye Regn eller Kulde, for at naae det bestemte Sted; han træffer i Skolen Kammerater, af hvilke han føler Hengivenhed for nogle, Ligegyldighed eller Uvillie imod andre; han bliver Vidne til Handlinger, deeltager selv i saadanne, der snart fremstilles som roesværdige, snart som dadelværdige; han faaer Leilighed til at bemærke den Afhængighed, der følger med at være indlemmet i en vis Afdeling; han opdager af og til hos de Ældre Uttringer af Vilkaarlighed eller ondt Lune; han har undertiden Held, undertiden Uheld med sig. Alt dette medfører en Erfaring, der er brugbar for Livet, uden at indeholde Noget, hvis Fraværelse man efter de jordiske Forhold billigen kunde ønske. Men naar Forældre

tænke med Frygt paa Skolen og den Erfaring, Skolen giver, da er det, fordi de mene, at Skolelivet udjætter Barnet for Fordærvelse. Hertil svare vi med hans Ord, der kjendte Menneskelivet i dets dybeste Grund: „det er umuligt, at Forargelser ikke skulde komme.“ Ja, vistnok kan Drengen i Skolen gjøre Bekjendtskaber, der blive ham til Skade, maaskee til stor Skade; men, mine Tilhørere! frembyde andre Steder større Sikkerhed? er Hjenuet selv omgivet af et helligt Hegn, som Forargelsen ikke formaaer at bryde igjennem? Kan ikke der et usædeligt Tjenestehyende, en Legekammerat, en Slægtning, der kommer langveisfra og bliver i flere Dage, langt suarere, langt sikkrere indvirke fordærveligt paa Barnet, end Samlivet med mange gode, velopdragne Børn, om der ogsaa iblandt dem findes enkelte, for hvis Indflydelse vi maae frygte? Der hviler dog i Skolen mangt et opmærksomt og alvorligt Blik paa Børnene og deres Forhold; Reenhed i Sind og Levnet forkyndes som det Første og Vigtigste af Alt; Krænkelser af Tugt og Ret efterspores, hvor de formodes, og straffes, hvor de opdages. „Det er umuligt, at Forargelser ikke skulde komme“ — hører det, I Skolens Elever, at Herren har sagt: „see den, ved hvem de komme!“ — de kunne komme her og alle Steder; men hvad har et Menneske at gjøre, naar Talen er om et muligt Onde, Andet end at vaage inod det og bede Gud i Jesu Navn, at han vil frie os for det, og derved skulle vi dog fejre!

Hermed har jeg, høifæredede Tilhørere! udviklet for Dem min Overbeviisning om Skoleunderviisningens Fortrin for den private, saaledes som jeg gjennem egen Erfaring tidligere har uddannet den. Jeg har ikke negtet, at der kan gives Tilfælde, hvor den private Underviisning er at foretrække, men jeg betragter disse som Undtagelser fra Reglen. Det er en Selvfølge, at Udfaldet af Sammenligningen i ingen Henseende gjælder, uden hvor gode Skoler havees for Die.

En saadan har idag forsamlet os. Maaatte den længe bevare sin velfortjente Roes! Maaatte den længe tilføre Borgerfamfundet gode og frugtbare Kræfter! Maaatte ogsaa den aandfulde og dybtfølende Mand, der allerede i mange Aar har offret den al sin Tid og al sin Kraft, endnu længe udøve sin lykkelige Magt over den Unges Sind og Tanke og stadigen samle omkring sig en Kreds af dygtige og samvittighedsfulde Lærere. Hvor glædeligt maa det ikke være for ham og dem af sikkre Tegn at kunne bemærke Skolens endnu fremadskridende Bevægelse i indre Værd, og vide, at dens Elevers Dydighed iaar har naaet et Punkt, som aldrig tilforn. Selskabet skulde ved mig udtale sin taknemlige Paaskjønneelse af saa alvorlige og heldige Bestræbelser, hvis ikke allerede „den Rang, hvortil denne Skole har hævet sig, den Tillid, den nyder hos Medborgere, afgav et Vidnesbyrd og en Len, der gjør Ordet overflødig.“

Liden har ført det med sig, at et Budskab om Død skal gjenlyde iblandt os paa denne Dag. I Aarets Løb horts kaldtes Kommissionens ældste Medlem, Kammerherre Vinde.

Og derpaa henvender jeg mig til Eder, Efterflægtselskabets Skoles Elever! Lad den Undersøgelse, der her er anstillet, være Eder et nyt, om end kun ringe Vidnesbyrd om, at Eders Vel ligger de Eldre paa Hjerte. Vi have anpriist Skoleunderviisningen og maatte forbinde den Tanke dermed, at den, uden at Eleven veed det, fremmer Læreren's Formaal bedre end den private Underviisning; men det er vort høieste Ønske, at I selv saa tidligt som muligt forene Eder med os til Opnaaelsen af disse og tragte efter det Gode med Bevidsthed og Kraft. Eders Lærere fordrer Flid og sædeligt Forhold og kunne ikke fordrer mindre: beslutter Eder tidlig til at tilfredsstille disse Forordringer og i den unge Alder være, hvad der kræves af den Unge: deri indeholdes en skjøn Forhaabning om, at I engang som Mænd ville blive, hvad der kræves af Manden. Som dem, der med udmærket og heldig Flid have forbundet et sædeligt Forhold skal jeg, ifølge det mig af Selskabet overdragne Hverv, overrække Præmier til Følgende:

(Præmierne overraktes.)

I have beredet Eders Forældre og Eder selv en Fæst. Prøver Eder selv, om I efter hele Eders Forhold ere

værdige til denne Udmærkelse. Aaraaber Gud om, at I maae gjøre Fremgang i det Gode. Lad det kjendes af Eders Fremtid, at de Forhaabninger, I have opvaakt hos os, vare byggede paa Sandhed.

Følgende skal jeg nævne med Roes:

(Navnene oplæstes.)

Ved roesværdig Flid og sædeligt Forhold have I vundet Eders Læreres særdeles Tilfredshed. I have lagt et Skoleaar tilbage med Ure. I have opfyldt en Deel af de Forpligtelser, der paahvile Eder mod Eders Forældre. Lad denne Selvfabets hadrende Auerkjendelse bestyrke Eder i Kjærlighed til alt, hvad der er godt og ret.

Og I, hvis Navne ikke findes iblandt de Udmærkede, og hemmeligen ønske, at I vare i disses Sted, lover Eder kun, at I et andet Aar ville opnaae denne store og skjønne Glæde. Men lykkes Eders Bestræbelser ikke, og have ogsaa iaar Nogle stræbt derefter, men uden Held, da vænner Eder til at arbejde, uden altfor meget at spørge efter Kennen; thi det er fornødent for hvert et Menneske. Een seer os og kjender os nej: han er tilsidst den eneste Dommer: den Herre Jesus Christus være med Eder Alle, at I maae vandre frem ad den Vei, der fører til Naade og Løn af ham.
